

VĚZŇOVA ŽENA

A man and a woman in military uniforms are embracing in a field. The man is on the right, wearing a green uniform and a watch, with his arms around the woman. The woman is on the left, also in a green uniform, with her back to the camera. They are standing in a field of tall grass. In the background, there is a fence and a watchtower on a hill under a cloudy sky.

MAGGIE BROOKES

Román podle skutečného příběhu moravské dívky, která skončila v zajateckém táboře.

Vězňova žena

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.dominoknihy.cz
www.albatrosmedia.cz

Maggie Brookes

Vězňova žena – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

VĚZŇOVA
ŽENA

MAGGIE BROOKES

VĚZŇOVA
ŽENA

MAGGIE BROOKES

2020

Copyright © Avington Books Limited, 2020
Translation © 2020 by Dana Chodilová

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky či jinak šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Z anglického originálu *The Prisoner's Wife*
vydaného nakladatelstvím Century, imprint Cornerstone,
Penguin Random House, Londýn 2020
přeložila Dana Chodilová
Vydalo nakladatelství Domino v roce 2020 ve společnosti Albatros Media a. s.,
se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4
Odpovědná redaktorka: Vendula Schvanová
Korektura: Milena Nečadová
Sazba písmem Minion Pro: Petra Grulichová
Grafické zpracování obálky: Diana Delevová
Vydání první

ISBN tištěné verze 978-80-7498-437-2
ISBN e-knihy 978-80-7498-442-6 (1. zveřejnění, 2020) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-7498-443-3 (1. zveřejnění, 2020) (mobi)
ISBN e-knihy 978-80-7498-441-9 (1. zveřejnění, 2020) (ePDF)

www.dominoknihy.cz
www.albatrosmedia.cz
www.facebook.com/nakladatelstvi.domino

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou
doporučenou spotřebitelskou cenu.

ALBATROS MEDIA

Milý čtenáři,

román *Věznova žena* byl inspirován skutečným příběhem lásky a odvahy, příběhem tak výjimečným, že když jsem se o něm dolechla, nemohla jsem mu ani uvěřit. Jednou mě ve výtahu oslovil postarší muž jménem Sidney Reed: „Povím vám historku z války a vsadím se, že vám z ní budou vstávat vlasy na hlavě.“ Vylíčil mi, že pobýval v nacistickém zajateckém táboře, kde se ukrývala Češka vydávající se za britského vojáka. Ta žena se tajně vdala za britského válečného zajatce, brzy poté je oba zajali a poslali do tábora. Už tohle krátké líčení mě naprosto uchvátilo!

O pár dní později jsem Sidneyho navštívila, abych si vyslechla celý příběh. Poslouchala jsem a vcítovala se do oné ženy, uvažovala, jak se jí žilo pod nacistickým dohledem, kdy musela den co den předstírat, že je muž, obklopená stovkami cizích lidí. Uvědomovala jsem si, že byla nucena mlčet jako hrob, tajit menstruaci, chovat se nenápadně, usilovně se vyhýbat pozornosti. V hlavě se mi začala formovat postava Izzy. Pak jsem si představila jejího novomanžela, zoufale sledujícího ten boj ve strachu, že bude odhalena, a postupně se mi v duchu zrodila Billova postava. Myslela jsem na to, jak se asi seznámili, jak se vzali, proč se dali na útěk.

Pustila jsem se do studia v muzeích, archivech a knihovnách, do četby knih i soukromých deníků. Navštívila jsem tábor pro válečné zajatce v Polsku, místo v České republice, kde stával pracovní tábor, projela jsem pět set mil dlouhou trasu pochodu smrti do Německa, který museli přetrpět Izzy s Billem. Pak jsem začala psát a s pomocí svých výzkumů a fantazie rozvíjet Sidneyho vzpomínky.

Chtěla jsem psát o lásce i o hrůze – o lásce mladého páru, o lásce a věrnosti mezi přáteli, o radosti ze života a strachu ze smrti. Přála jsem si, aby se můj příběh stal varováním, ale i oslavou lidské vytrvalosti, štědrosti a laskavosti. Věděla jsem, že to bude trýznivé čtení, ale zároveň jsem chtěla, aby povznášelo.

Doufám, že to všechno v knize najdete.

Maggie Brookes

*Věnováno památce Alfreda Arthura Brookese
a všech ostatních válečných zajatců, kteří nevýslovně trpěli
v naději, že se to nikdy nebude opakovat.*

A s láskou též Katie, Amy a Timovi.

*„Stalo se to jednou, takže se to klidně může stát znova:
tohle musíme všem říkat.“*

Primo Levi

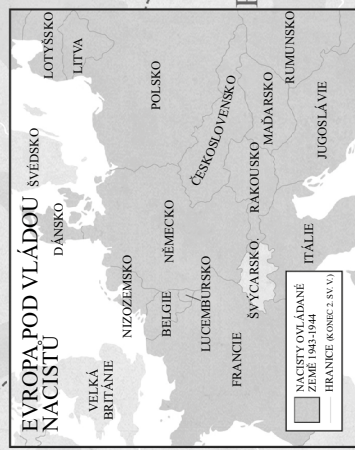
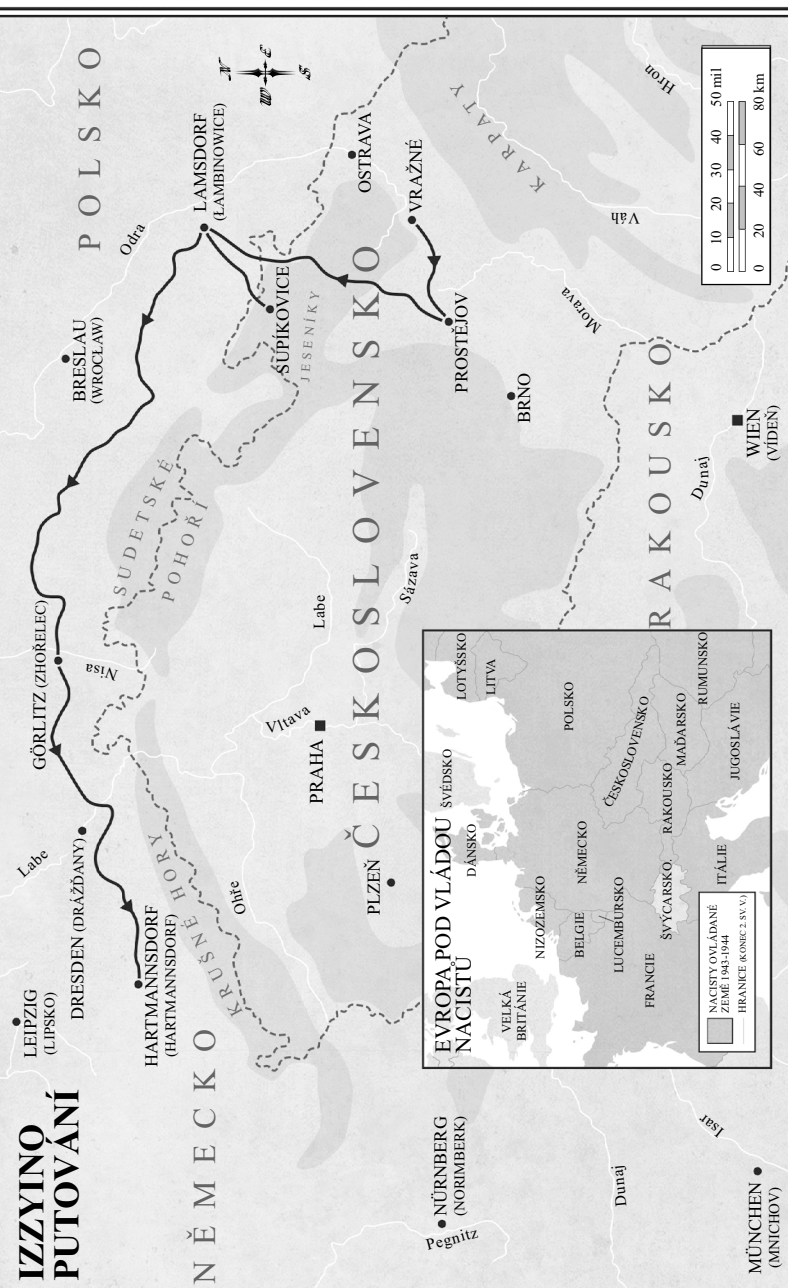
IZYINO PUTOVÁNÍ

N Ě M E C K O

Č E S K O S L O V E N S K O

P O L S K O

R A K O U S K O

Historická poznámka

Tento neuvěřitelný příběh mi vyprávěl svobodník Sidney Reed, vězněný za druhé světové války nacisty v zajateckém táboře Stalag VIII B/344 v Lamsdorfu (dnes Łambinowice) v Polsku a v pracovním táboře E166 v kamenolomu Saubsdorf (dnes Supíkovice) v Československu. Za války se Polsko a Československo nacházely pod nadvládou Hitlerovy třetí říše.

Roku 1944, kdy tento příběh začíná, měli nacisté na východě Československa a Polska vybudovány velké zajatecké tábory, aby mohli držet spojenecké vojáky co nejdále od jejich domova. Podle odhadů v nich bylo téměř dvě stě tisíc britských vězňů. Důstojníci zůstávali v táborech, ale vojáky nižších hodností bylo možno podle Ženevské úmluvy z roku 1929 přesouvat do pracovních táborů, známých jako *Arbeitskommand*a. Tábor v Lamsdorfu pojal třináct tisíc britských vězňů, dalších dvanáct tisíc mužů pobývalo v pracovních táborech, kde stavěli silnice, pracovali v dolech, v továrnách a na polích.

Příběh začíná v české části Slezska, která byla do roku 1918 součástí Rakouska-Uherska. Velká část místních obyvatel mluvila německy a německou anexi svého území uvítala. V březnu 1939 však Hitler obsadil Prahu, prohlásil zbytek Československa

V Ě Z Ň O V A Ž E N A

protektorátem třetí říše a zemi okupovali nacisté. Roku 1944, kdy vyprávění začíná, sílilo české hnutí odporu.

Jména mnoha míst se od roku 1944 změnila. V románu se vyskytují jak současné, tak dobové názvy. Další informace viz Poznámka autorky v závěru knihy.

Prolog

Všude vládlo ticho a klid, až na nenápadné vrzání našich bot, šinoucích se po pusté ulici. Srpek měsíce zmizel za mrakem a my zpomalili, protože jsme pořádně neviděli na cestu.

A tehdy jsme uslyšeli psy. Nejprve se nočním tichem rozlehlo jenom jedno štěknutí. Drželi jsme se za ruce a na chvíli ztuhli.

Další zaštěkání. A další. Netlumily ho žádné zdi, ozývalo se zvenku, z ulic kolem nás.

Instinktivně jsme vyrazili opačným směrem, domy na nás napsupeně shlížely a svíraly nás úzkými uličkami. Srdce mi bušilo, supěla jsem jako lokomotiva. Přidali jsme do kroku. Štěkot se blížil, odrážel se od budov – snad to byli dva, možná i tři psi. Obrátili jsme se, zapátrali pohledem ve tmě, ale nerozeznali jsme nic. Do uší se nám zařezávalo dunění vlastních kroků na dlážděné cestě.

A pak se za námi ozvaly výkřiky, mužské hlasy, vděčné za rozptýlení při nudné noční hlídce, povzbuzovaly psy, dychtivé lovit. Ať jsme zahnuhli kamkoli, ti psi a muži se blížili a naše boty zněly čím dál hlasitěji.

Zvuky splynuly do jediné směsice: náš dech, tepání krve v uších, kroky na cestě, štěkot psů, sílící křik běžících mužů.

Snad jsme se měli zastavit, zabušit na některé dveře a poprosit o pomoc, ale neudělali jsme to. Jen jsme se hnali, rychleji a rychleji, běželi jsme, Bill mě táhl za sebou. Sotva jsem popadala dech, batoh mi nemotorně vrážel do nohou.

Konečně se v řadě domů objevila mezera, průchod vedoucí do úzké pasáže lemované tmavými obchody. Na konci bylo ještě temnější místo, vypadalo to na další odbočku, ale vyklubal se z toho jen široký prostor se dvěma schody přede dveřmi, zasutý a skrytý, dokud jsme k němu nedobéhli.

Psi už nás skoro doháněli. Bill mě vtáhl do toho výklenku, pevně mě stiskl a zašeptal mi do vlasů: „Je mi to moc líto.“ Pak mě od sebe odstrčil, aby nás nepřistihl v objetí. Zavřela jsem oči a čekala, až ucítím psí zuby. Snad bude brzo po všem.

Všechno jako by se to přihrnulo najednou: psi, muži, baterka svítící mi do tváře. Zvedla jsem ruku, abych si zakryla oči, a uslyšela funění pronásledovatelů, jejich pronikavé hlasy. Zuby mi drkotaly, musela jsem je pevně stisknout. Hlasy za světlem přehlušil německý výkřik velícího důstojníka. „Ruce vzhůru! Ke zdi!“

Vrávoravě jsme sešli dva schody, Bill zamířil k jedné straně dveří a já ke druhé. Zvedla jsem ruce a přitiskla jsem se ke zdi, abych nepadla, po tváři mě drsně pohladilo cihlové zdivo.

Napadlo mě, že za tou zdí žijí lidé, pobíhají jako myši, poslouchají s rozčilením a možná – kdo ví? – i s lítostí. Kousala jsem se do rtů, odhodlaná nevzlykat. Nedopustím, aby to takhle skončilo.

ČÁST PRVNÍ

VRAŽNÉ, OKUPOVANÉ ČESKOSLOVENSKO
červen až říjen 1944

1

Pět let už v Evropě zuřila válka jako mohutné tornádo, rozdělovala rodiny, miliony lidí navždycky odtrhla od jejich blízkých. Ale občas, tu a tam, je naopak sblížila. Jako mě a Billa. Českou holku ze statku přivedla do cesty londýnskému klukovi, kterého by jinak nikdy nepotkala. A my se po sobě natáhli, chytili se a pevně se přidrželi jeden druhého.

Za seznámení jsme vděčili kapitánu Slizákovi. Tak jsem si ho překřtila, protože se vždycky choval úlisně a já jím pohrdala. Byl to sice nacistický důstojník, ale ani zdaleka se nepodobal bandám esesáků, které nám svého času bez varování vpadly do statku, prohledaly ho a vyptávaly se na mého otce a staršího bratra Honzu.

Od začátku bylo znát, že kapitán Slizák je jiný. Když přišel poprvé, dokonce zaklepal na zadní dveře, než je otevřel. Stál tam, rýsoval se mezi futry, podsaditý a dobře krmený zrekvírovanou produkcí ze statků.

Máma stála u dřezu. Brambor, který loupala, upustila do vody a s nožem v ruce se obrátila.

Jediným pohledem přešel kuchyni – nůž, mámu v zástěře, mě za knihami rozloženými po stole a Marka hrajícího si na zemi.

„Mluvíte německy?“ zeptal se jí zdvořile, i když většina lidí v našem kraji jinak neuměla.

„Jistě,“ odpověděla máma svou dokonalou, kultivovanou němčinou a hřbetem levé ruky si odsunula pramínek vlasů z očí. I já jsem nepatrně přikývla.

Rozjasnil tvář. „Můžu dál?“

Máma zlehla pokynula prsty, což mělo znamenat „Copak vám můžu bránit?“ a on o krok popošel.

Opřela si ruku s nožem o okraj dřezu a zakabonila se, když viděla jeho zablácené boty na čisté podlaze. Bráška Marek se zvedl ze země. Bylo mu teprve osm, ale roli jediného mužského v domě bral smrtelně vážně.

Kapitán si sundal čepici a odhalil krátké prokvetlé vlasy. Měl upřímnou tvář venkovana, zvyklého hledět do nebe, rty tenké a možná přísné, ale vrásky kolem očí napovídaly, že se rád směje. Bez čepice rázem zestárl.

„Prohlédl jsem si váš statek...“ Máma se zamračila a on zlehka máchl rukou. „Chci vám nabídnout pomoc při sklizni.“

Jenom proto, abyste tu sklizeň pak mohli zabavit, napadlo mě a bylo mi jasné, že si máma myslí totéž. Zabavili nám každou řípu, každý pytel ova, každou šunku, vše, co jsme vyprodukovali.

„Mám tu pracovní četvu válečných zajatců z pily v Mankendorfu. Spravují silnici, aby po ní mohly jezdit nákladáky se dřevem. Jednoho dva muže vám ale můžu poslat na pomoc, když budete mít nejvíc práce. Mám rozkaz pozvednout lesnictví a zemědělství v kraji. Na vás dvě je to dost velký statek.“

„Jsme tři,“ ozval se bratr a máma mu varovně položila ruku na rameno.

Kapitán vážně přikývl. „Vlastně tři.“

Měl samozřejmě pravdu. I když jsme dřely od slunka do slunka,

nemohly jsme s mámou zastat práci otce, bratra Honzy a dvou nádeníků, o které jsme přišly.

„Jak se jmenuješ?“ oslovil kapitán přátelsky bratra.

Zaváhal a pak vyhrkl „Marek“, jméno, které dostal po českém dědovi. Venku a ve škole používal své druhé jméno Heinrich, po mámině otci. Podívaly jsme se na sebe, ale neřekly jsme nic.

„Je to moc hezký statek,“ pokračoval kapitán. „Já taky vyrostl na statku a vím, co dá práce.“

Hlavou mi blesklo, že se mi spíš zamlouvají nácci, co se neobtěžují s hovory, jen prohledají všechny místnosti a bez ptaní vysypou skříně, jako by na to měli právo. Ty jsem aspoň mohla ze srdce nenávidět. Před nimi jsme všichni upírali oči na zem, věděli jsme, že by nám z tváří vyčetli odpor.

Ale s kapitánem Slizákem to bylo jiné. Když jsem se na něj podívala, uhnul pohledem on.

„Jaká práce je teď nejvíc třeba?“ zjišťoval.

„Hlavně se musí sklidit obilí, než přijde bouřka,“ odpověděla máma a on přikývl. Bylo divné slyšet od ní doma němčinu. Nepromluvili jsme tu tím jazykem už pět let, od té doby, co Němci napochodovali do Prahy.

„Takže zítra ráno.“ Posadil si čepici zase na hlavu a zasalutoval, ale vypadalo to spíš, jako by si chtěl zaclonit oči před sluncem. „Heil Hitler.“

Nesrozumitelně jsme cosi zamumlali a on se otočil a odešel. Marek se zase uvelebil na zemi.

Kapitánovy kroky se vzdalovaly od domu. Jednu nohu měl trochu ztuhlou, prozrazovalo to nerovnoměrné klapání bot. Proto asi někde nevraždí Rusy nebo neloví partyzány, jako jsou můj táta a Honza. Možná má protézu.

Jakmile byl z doslechu, máma si oddechla a vrátila se k češtině. „No,“ podotkla, „nemůžu říct, že nám to neprospěje. Pokud tu nebude slídit a strkat do všeho nos.“

Druhý den ráno o půl šesté jsme s mámou zrovna snídaly, když se venku ozvalo hlasité bušení na plechová vrata vedoucí ze silnice na dvůr našeho statku.

Máma dopila kafe a přehodila si přes ramena lehký šál.

Držela se vzpřímeně a zatínala zuby, jako by čekala, že bude muset dokazovat, že je statkářka, ne jenom statkářova žena. Kudrnaté vlasy si schovala pod černý šátek, vypadala vážně a skoro hrozivě. Vklouzly jsme nohama do dřeváků a to už na zadní dveře klepal kapitán Slizák a zdvořile se ptal, jestli jsme připraveny. Vypadal tak spokojený sám se sebou, že bych mu s chutí jednu vlepila.

„Bohužel vám tu musím nechat i stráž, to kvůli vašemu manželovi a staršímu synovi.“ Omluvně pokrčil rameny.

Máma nic neřekla, zavřela mu dveře před nosem, přešla po kuchyni a ven na dvůr zvednout mohutnou závoru na vratech. Za nimi čekal malý nákladák a na něm asi dvacet mužů. Dolů slezlo pět vězňů a postarší hlídač. Máma přidržela křídlo vrat, aby mohli jeden za druhým projít dovnitř, každého si přitom prohlédla. Za nimi vešel kapitán Slizák a přičinlivě a naprosto zbytečně jí pomohl spustit závoru zpátky na místo.

Pět válečných zajatců vešlo na náš dvůr a hlídač jim hlasitě za velel „stát“. Opírala jsem se o kuchyňské dveře, zívala a sledovala to. Marek vykukoval za mnou.

Muži se srovnali do řady a tehdy jsem poprvé uviděla Billa. Vynikal mezi ostatními svými světlými vlasy, břidlicově modrýma očima a dětskou tváří, na muže snad až moc hezkou. Odhadovala jsem ho na Poláka, netušila jsem, že Angličané mají

takový odstín pleti. Všichni věžňové včetně jeho zírali na mámu, stojící před nimi vedle kapitána. Najednou jsem ji viděla jejich očima: žensky zaoblenou postavu, tmavé oči, hrdě vztyčenou hlavu. I v obnošené pracovní sukni vypadala jaksi panovnický, jako královna přestrojená za rolnickou ženu.

„To by šlo,“ zhodnotila je a s klapotem dřeváků se vydala přes dvůr do stáje pro nářadí. Věžňové se rozhlíželi kolem, hleděli na dům, stáje, stodolu a seník, které ze všech stran uzavíraly dvůr. Možná pátrali, kudy by se dalo utéct. Vyšla jsem na dvůr a všechny pohledy se stočily ke mně. Zírala jsem na ně a oni postupně sklopili oči k zemi nebo se zadívali na něco na dvoře, na pumpu, starou cínovou vanu, na jasně červené tašky na střeše. Věděli, že je hlídač bedlivě pozoruje. Jen Bill si mě dál nepokrytě prohlížel, jako by mě hodnotil, a já zvedla bradu a oplácela mu to. Nebyla to láska na první pohled, ani touha ne, ale něco to bylo, jakési mrazení ve vzduchu, vysílaná a opěťovaná výzva. Možná jsme už tehdy pochopili, že k sobě patříme.

Kapitán Slizák se bavil s mámou, zatímco rozdávala kosal, hrábě a podávky, ale hlídač stál a mířil puškou na mladé muže přebírající nástroje, které by se daly použít jako zbraně. Odkáslal si a varoval je anglicky: „Ne aby vás napadla nějaká pitomost. Nezapomeňte, že jsem byl v zákopech a mám co oplácet.“

Přikývli a já si zapsala za uši, že starý hlídač umí výborně anglicky.

Máma otevřela vrata stodoly a prošla jí na druhou stranu ven do polí, ostatní za ní. Já jsem průvod uzavírala. Kapitán Slizák pár kroků kulhavě poskakoval vedle ní, snažil se udržovat rozhovor, zatímco ona pevně kráčela dál. Nemohla jsem si pomoci, přišlo mi to k smíchu. Znovu jsem zachytila Billův pohled a viděla v něm uznání a pobavení. Tvář se mu celá rozsvítila, když se usmál.

Kapitánu Slizákovi asi došlo, že je za blázna, protože se najednou zastavil, scvkl podpatky a popřál jí pěkný den. Máma se obrátila a zdvořile mu poděkovala, že jí přivedl pomoc. Odpochodoval zpátky k autu a tvářil se namyšleně.

Na kraji pole máma předvedla čtyřem mužům s kosami, jak se s nimi zachází. Dva z nich to moc nezajímalo, ale Bill ji pečlivě sledoval a opakoval její pohyby. Odhadla jsem, že je z města a nic podobného neumí. Nutila je trénovat, dokud nebyla spokojena. Ti dva, kteří nedávali pozor, zřejmě už v životě pokosili spoustu obilí, kdežto Bill a jeho kamarád několikrát nemotorně zabrali, než se jim povedlo něco useknout. Červenala jsem se za ně, ale máma byla trpělivá, postavila se za Billa, stáhla mu pravý loket správně k tělu, až se mu povedlo čistě přeseknout stébla. Vítězoslavně vzhlédl a mně nezbývalo, než mu ten úsměv oplatit.

Stráže udělaly dobře, že vězně vzbudily brzo, protože z jasné oblohy začalo zanedlouho pražit slunce. Kosili jsme a kosili, byla to úmorná a žízňivá práce, snažili jsme se dostat úrodu do stodoly, než přijde déšť. V podobných horkých dnech vždycky hrozily bouřky. Muži jeden po druhém žádali o povolení sundat si kabát i blůzu polní uniformy. Až jsem se lekla, jak jsou vyhublí, žebra se jim rýsovala jako zanedbané kobyle. Někteří, včetně Billa, na sobě měli otrhaná tílka. Nevšímal si hlídače, který na něj řval, ať si pospíší, pečlivě si poskládal košili a udělal si z ní provizorní pokrývku hlavy, která mu chránila i krk a hubená ramena. Při pohledu na jeho bledou, namodralou kůži jsem si pomyslela, že se jistě lehko spálí. Já na slunci jen zhnědnu, nespálím se nikdy.

S mámou jsme pracovaly s nimi, abychom zajistily, že udělají všechno tak, jak to měla ráda. Kdo ví, jak se tyhle věci dělají v Anglii?

Čtyři muži včetně Billa postupovali v řadě s kosami, sekali vo-

nící obilí, zatímco máma, já a pátý vězeň jsme šli za nimi, sbírali klasy, pevně je vázali do snopů a ty pak stavěli k sobě, aby na vzduchu vyschly. Pracovali jsme pomalu, vytrvale a mlčky, s mámou jsme se tu a tam narovnali a rozhlédli se.

Kontrolovala sekáče, jestli vědí, co dělají, jestli nevynechávají místa, jestli nepotřebují nabrousit kosy. Já hleděla na zlaté pole, modravou oblohu a koutkem oka sledovala Billa, který se už zdatně oháněl kosou. Viděla jsem, jak se mu při každém záběru napínají svaly na zádech a ramenou. V tom pohybu bylo něco rychlého a plynulého, čilého.

Bill si při práci hvízdal jednu melodii za druhou a oháněl se kosou do rytmu. Žádnou z těch písní jsem neznala, ale ostatní se občas přidali a zpívali sborem.

Když začalo být jasné, že by je hlídač nechal pracovat celé horké dopoledne bez pití, poslala mě máma na statek pro vodu. Roznesla jsem ji všem, každému ji nalila do plecháčku a nechala ho napít. Bill mě odměnil širokým veselým úsměvem. Přední horní zub měl ulomený.

„Škoda ne... pivo,“ vymáčkla jsem ze sebe kostrbatou angličtinou a on se rozzářil ještě víc.

„Budu se tvářit, že je to pivo.“ Zaculil se a uznale si olízl rty. Viděla jsem, jak se snaží vymyslet, co by ještě řekl. „Vaříte tu pivo?“ zeptal se.

Přikývla jsem. „Roste nám...“ Nevěděla jsem, jak se řekne „ječmen“.

„Vám tu roste pivo?“ Zahrál úžas. „Páni, to jsem asi umřel a dostal se do nebe.“

Zasmála jsem se. Hlídač k nám popošel a šťouchl Billa pažbou pušky tvrdě do zad. Bylo mi jasné, že to odnese modřinou. Ten surovec na něj houkl anglicky: „Alou do práce, ty svině líná.“

Rychle jsem se naučila, že se nesmím smát nahlas a přitahovat jeho pozornost ke vězňům.

Hlídač stál na kraji pole v řídkém stínu stromu a sledoval nás při práci, pohrával si s puškou a popotahoval si tuhý límec. Po tváři se mu valil pot. Věčně se oháněl po neodbytném ovádovi nebo komárovi a já si tajně přála, aby ho ta havěť poštípala. Byl to záložák, ne běžný voják, a možná byl rád, že může hlídat zajatce a nemusí do předních linií na frontě. Jistě si uvědomoval, jak snadno by ho takhle skupina mladíků přemohla, kdyby chtěla. V cestě jim stála jen jeho puška a pocit důležitosti. A k tomu fakt, že i kdyby se pokusili uniknout, nacházejí se hluboko v srdci nacistické Evropy a od neutrálních zemí, Švýcarska nebo Švédska, je dělí tisíce kilometrů. Cítila jsem, že mě Bill sleduje, jak pozoruju strážce, ale nepodívala jsem se na něj.

V poledne měli vězňové povolenu přestávku na oběd, a tak vytáhli z batohů malé kousky chleba. Máma si všimla jejich skromných přidělů a naznačila mi, ať zajdu do domu a přinesu bochník, který včera upekla, domácí máslo a sýr. Vzala jsem i pivo pro hlídače, abych ho dobře naladila a aby nám své muže příště zase přivedl. Dala jsem si záležet, podala mu oběd jako prvnímu, a nehnula jsem ani brvou, když jsem viděla, kolik sýra si vzal. Zalitovala jsem, že jsem mu kus neoddělila předem.

To, co zbylo, jsem odnesla vězňům povalujícím se ve stínu rozložitého dubu. Někteří spali. Seděl jen Bill, opřený zády o strom, a sledoval mě, jak obcházím ostatní. Tvářili se, jako by takovou lahůdku v životě neochutnali. Billa jsem si nechala na konec.

Zaculil se na mě, když jsem se k němu sehnula s porcičkou jídla, a já zas na něj. Zamžoural na mě a jeho oči mi připadaly

ještě modřejší než tam na dvoře. Pusu měl širokou, jako by se rád usmíval. Ostatní muži měli oči jen pro rozdávané jídlo, ale on je upíral na mě.

„Chleba a sýr tu vyrábíte taky?“ vyslovil pomalu a zřetelně.

Lovila jsem z paměti chatrné kousky angličtiny a vyčítala si, že jsem se ve škole víc nesnažila.

„Ano, vyrábíme.“

„Tak dobré jsem nejedl celé roky.“

Usmíval se na mě, dokud jsem nesklopila oči. Nestávalo se často, že by mi došla řeč, ale teď mi chyběla anglická slovíčka.

„Já... doufám... ty líbit,“ vysoukala jsem ze sebe pomalu.

V očích mu uličnický blýsklo. „To teda jo, líbí se mi to moc.“

Všechno se ve mně sevřelo, poznala jsem, že nemluví o sýru, a obořila se na něj česky: „Nemáš tu moc holek, abys mohl srovnávat.“ Nejradši bych se nakopla, že to nedokážu říct anglicky.

Když jsem se vracela za mámou, cítila jsem v zádech jeho pohled.

Na konci odpoledne jsme měli největší pole posečené, snopy naloženy na vůz a odvezeny. Opatrovat kobyliku byla moje práce, držela jsem ji za uzdu a vedla kupředu, i když byla tak zvyklá, že mě k tomu ani nepotřebovala. Za odměnu jsem ji poplácala po tlamě a přinesla jí nejsladší travu.

Věděla jsem, kde Bill pracuje, ani jsem se tam nemusela dívat, protože měl ve zvyku si věčně pískat nebo pobrukovat. Přímou vibroval muzikou.

Pracovalo se v horku a v potu a já dvakrát zašla do domu pro chladnou vodu na pití. Billa jsem si ze všech vězňů nechávala na konec a pod bedlivým dohledem hlídače se s ním pokoušela promluvit pár slov.

„Já jsem Bill,“ představil se mi. „A ty?“

„Izabela.“

Vážně to opakoval – „Isabella, Isabella“ – jako by mu záleželo na tom, aby to vyslovoval správně. „Znamená to něco?“ zeptal se, ale já nevěděla, jak se to řekne anglicky.

Pokrčila jsem rameny a zavrtěla hlavou.

„Mně se zdá, že byla jedna královna Isabella. Ve Španělsku,“ vzpomněl si a já užasle potřásla hlavou.

„Bill,“ řekla jsem. „Co znamená?“

„Nevím. Je to královské jméno. Jako William Dobyvatel.“ Smutně ukázal na své chatrné svršky. „Já jsem ale houby dobyvatel.“

Nevěděla jsem, o čem to mluví ani proč se tiše rozesmál, ale jeho veselí bylo tak nakažlivé, že jsem se začala taky tlumeně hihňat. Najednou mě přepadl pocit, že ve všem tom utrpení a trablech se člověk přece jenom může radovat. Bill měl stejný pocit vepsaný ve tváři.

K večeru jsme byli celí pokrytí prachem ze slámy, držel se nám ve vlasech i na zpoceně kůži.

Hlídač střežil své svěřence, zatímco se na střídačku oplachovali pod pumpou na dvoře. Jeden po druhém se svlékli do pasu, strčili hlavu a tělo pod ledovou vodu, lapali po dechu a chechtali se, strkali jeden druhého pod vodu a stříkali po sobě jako děcka. Stála jsem ve vratech stodoly a snažila se tvářit povzneseně, zaměstnaná něčím v dálce, jako by mě to vůbec nezajímalo, jako bych nečekala, až přijde řada na Billa.

Ale po očku jsem sledovala, jak si stáhl tílko z porcelánově bílého těla. Viděla jsem tu strašlivou vyhublost, ty pevné svaly na šlachovitých pažích, a něco mě lechtalo v břiše, jako když se-bou hází ryba na suchu. Prohrábl si pod tekoucí vodou vlasy a pak

ustoupil a pohodil hlavou dozadu, rozesmál se, jako by nebyl vyhladovělý vězeň daleko od domova, ale prostě jen kluk, který dobře ví, že po něm stydlivě pokukuje holka a že se jí líbí. Natáhl si zase oblečení. Mokrý vlasy mu ztmavly a postupně světlaly, jak schly.

Zula jsem si dřeváky a příkradla jsem se po schodech k oknu na odpočívadle nad plechovou bránou, aby máma neviděla, že pozoruju, jak je nákladák odváží. Ale Bill nějak vytušil, kde jsem, a nenápadně mi zasalutoval, když projížděli zatáčkou na cestě.

Vrátila jsem se do kuchyně a máma už na stole hnětla dvojitou porci těsta na chleba. Marek si na zemi hrál s autíčky. Máma se usmívala jako sluníčko, takhle jsem ji nezažila od té doby, co táta s Honzou odešli. Jakmile mě ale uviděla, hned se zakabonila.

„Dávej si větší pozor,“ obula se do mě.

Zase jsem se začervenala. Povede se mi před ní někdy něco utajit?

„Ten hlídač vidí všechno, co vidím já,“ pokračovala.

To těžko, pomyslela jsem si.

„Já vím, je to bída, všichni mládenci z vesnice jsou pryč, ale tohle nejde.“

„Jací mládenci?“ zajímalo Marka. Obě jsme ho ignorovaly.

Odjakživa jsem nesnášela, když se mi říkalo, že něco nejde. Okamžitě jsem si umínila dokázat opak. To jsem zdědila po mámě, ta byla úplně stejná. Kdyby jí někdo řekl, že se nesmí přidat k partyzánům, zkusila by to, stejně jako já.

Myslela si, že se podrobím její rodičovské autoritě, ale já pro ni byla vždycky spíš soupeř. Jako malá jsem se kupříkladu rozhodla, že nebudu jíst králíka. Pevně jsem zavřela pusu a odmítla jíst, co uvařila. A tak mi při každém jídle zas a znovu předkládala dušeného králíka a nic jiného se slovy: „Když nechceš tohle, tak nemáš

hlad.“ Nejedla jsem celé dny, až se mi slabostí točila hlava. Třetí den ráno přede mě postavila starý známý talíř s dušenou králíčínou, na které už začala prokvétat plíseň. To už zasáhl táta, na kterého jsem spoléhala, vyklopil mou porci praseti a k mámě utrousil: „Je celá po tobě.“ Od té doby jsem místo králíka dostávala dušený tuřín neboli kvačku, i když jsem později připustila, že už bych si ho dala.

Ale s těmi chybějícími mládenci měla pravdu. Na kilometry kolem nebyl žádný kluk nad čtrnáct. Těch pár, co mluvilo česky, uteklo a přidalo se k partyzánům jako táta a bratr, německy mluvící většina sloužila v nacistické armádě nebo pracovala v továrnách v Říši. Odešla i spousta holek ze školy a o některých z těch, co zůstaly, třeba o Matyldě a Dagmar, se tvrdilo, že jsou až moc přítulné k vojákům z nedalekých ubikací. Aspoň si trochu zpestrtily život, kdežto já byla od svých patnácti let chycená jako moucha v jantaru v každodenní rutině. Pět dlouhých let, kdy jsem měla objevovat svět, a zatím se mi existence zúžila na tenhle statek a tenhle dům a jediné rozptýlení byla sem tam výprava na trh nebo do kostela. Takový život tlačil jako boty, ze kterých člověk vyrostl.

„Taky ses dneska nadřela,“ zkusila si mě máma udobřit.

Neochotně jsem se usmála. „Však i ty.“

Kdy naposled nedřela? Co znala jiného než tvrdou práci?

Po jídle jsem vyklouzla do svého pokoje, vytáhla zaprášenou anglickou učebnici ze školy, otevřela ji na první stránce a soustředěně se do ní zahloubala. Nebudu žít stejný život jako máma, o to se postarám.

2

Když to ráno vyložili jeho pracovní skupinu ve Vražném, cítil Bill, jak ho brní v týle, jako by se mělo stát něco důležitého. Uplynulých pět let se mu zdálo, že se jeho svět střídavě rozpíná a smrskává, rozpíná a smrskává, jako by žil v hrudním koši nějakého živoucího tvora. A toto ráno se měl svět zase roztáhnout.

Podíval se na kamaráda Harryho, ale ten zíval a škrábal se, nic zvláštního nevnímal. Probudili je brzy, čekal je další den otročiny. Pokud něco bylo jinak, pak jedině to, že s nimi jel starý hlídač a nažehlený kapitán. Obyčejně je prostě vyložili na místě, kde měli pracovat – na lesní pasece, na silnici, na statku – a nechali je pod dohledem nějakého horlivého místního nácka ohánějícího se puškou. Bill uvažoval, co je na tomhle statku tak zvláštního, že to vyžaduje doprovod dvou vojáků.

Kuchyňské dveře se otevřely a on se usmál. Objevila se pěkně rostlá ženská mezi čtyřicítkou a padesátkou, v dřevácích a umazané sukni a s vlasy pod šátkem, ale nesla se jaksi vznešeně a elegantně, jako by se vypravila na bál. Billovi došlo: Á, tak proto jsou tu ti hlídači. Nebudou pozorovat *nás*.

Za chvíli se z domu vynořila dívka asi tak o polovinu mladší a ledabyle se opřela o futra, jako by netušila, co to udělá s mladíky,

kteří už dávno neviděli hezkou ženskou. Pokud byla matka přitažlivá, pak dcera byla přímo oáza v poušti. Bill cítil, jak se Harry vedle něj napřímil, a sám taky zatáhl ramena. Dívka je přejela pohledem, hodnotila, posuzovala. Měla černé kudrnaté vlasy, kočičí oči a pružné štíhlé tělo, zatímco matka byla žensky zaoblená. Bill se děvčeti zahleděl do očí a zdi statku se rázem rozplynuly.

Tohle rozpínání světa už zažil. Poprvé roku 1939, kdy mu bylo osmnáct. Jeho fotbalový tým nedělní ligy to po zápase přehnal s pivem a navzájem se hecovali, kdo se půjde přihlásit do armády. Ani si neuvědomil, že podepsal a na dobu neurčitou se vzdal kontroly nad vlastním životem. Tehdy ještě netušil, že odteď mu bude vždycky někdo poroučet, kde má být, co si má oblékat, co jíst, kdy jít spát a kdy vstát, koho zabít. Až během pochodu do výcvikového tábora mu došlo, že život odteď už nebude jen hospoda ve Stoke Newingtonu, kde vyrůstal, dojíždění do práce na londýnské nádraží Paddington a zpátky domů, cvičení na saxofon nebo hraní na piano večer v baru.

Po základním výcviku se jeho svět rozšířil ještě víc, když v Portsmouthu vkročil na loď směřující do nějaké neznámé destinace. Vyrazil do života plného možností a nebezpečí, včetně nových zkušeností s mořskou nemocí a steskem po domově. Stýskalo se mu po mámě, sestřenici Floře, dokonce i po šéfovi v nádražní prodejně jízdenek. Chyběly mu klávesy piana, ty pro něj odjakživa byly jako prodloužené prsty, jako část vlastního těla. Na širém moři vládla nuda, jedinou zábavou byly nekonečné karetní partie během dlouhé plavby kolem jižní Afriky a Suezským průplavem. Občas hrával na harmoniku ke zpěvu. Když proplouvali kolem Kapského Města, viděl Stolovou horu a nakonec pocítil pod podrážkami drsný písek pouště.

Jeho prapor si postavil stany v mrazivé tmě a ráno, když Bill odhodil chlopeč stanů, odhalila se před ním obrovská pyramida.

„Řek bych, že jsme v Egyptě,“ prohodil přes rameno.

„Hlavně aby v kantýně měli čaj,“ odušil Harry.

Billa ale čaj nezajímal, nemohl se dočkat, až si vyleze na pyramidu, postaví se nahoru, roztáhne ruce a rozhlédne se po světě, který byl najednou mnohem větší, než si uměl představit.

Ten večer se Harry s několika kumpány vydal do místních bordelů, ale Bill se k nim nepřidal. „Nechoď pak za mnou brečet, až chytíš kapavku,“ varoval ho. Sám si vystačil se vzpomínkami na dívky z domova, vydal se do ulic a na bazary, vstřebával ty neobvyklé zážitky a celé tělo ho brnělo vzrušením.

Billův svět se dál rozšiřoval a pak zase smrskával, z lesklé nádhery Káhiry na upocený, dusivý, omezený vnitřek tanku sunoucího se nekonečné dny po písku. Střelci se na střídačku stavěli ve věži, aby se nadýchali čerstvého vzduchu. Začínali si navzájem lézt na nervy, namačkaní jako sardinky v kovové kastli pod pražícím sluncem, která se klidně mohla stát jejich rakví. Na Harryho jednadvacáté narozeniny otevřeli plechovku soleného hovězího a v tanku bylo tak horko, že se maso vyhrnulo ven jako šampaňské. Trápila je otravná nuda, celé dny se pekli a v noci se třásli zimou, dokud se zničehonic neocitli v hrůze a ohlušujícím rámsu bitvy. Kolem vybuchovaly dělové střely a oni byli odhaleni jako řada kachen na pouťové střelnici.

S Harrym to všechno prožili společně jako dvojice zarážek na knihy: světlovlasý Bill na jedné straně poličky a Harry se svými vlnitými hnědými vlasy na druhé. Děvčata nemohla odolat Harryho přivřeným, jakoby ospalým očím, zatímco Billův půvab přitahoval i muže jistého druhu a Harry je nejednou musel usměrnit. Jejich přátelství bylo víc než jakýkoli vztah z mírových dob. Bill

viděl stejné hrůzy jako Harry, Harry zažil stejný děs jako Bill. Navzájem si bezvýhradně věřili, kryli si záda, dělili se o jídlo. Samozřejmě se i hádali a dovedli jeden druhého vytočit, ale oba věděli, že by si ho ten druhý hodil přes rameno a vlekl ho z bojiště, dokud by mu stačily síly. Druhové ve zbrani.

V bitvě u Tobruku je oba zajali. Jejich tank dostal zásah a všichni se vyhrabali ze zakouřeného vnitřku přímo před hlavně čekajících nacistických zbraní. Nedalo se dělat nic než zvednout ruce nad hlavu a vykročit vstříc věznilům.

„Nohy mám jak z rosolu,“ postěžoval si Bill Harrymu.

Ten se zasmušile usmál. „Aspoň už nemusíme do tý smradlavý konzervy.“

Všichni se rozesmáli, když jim jeden z nacistických vojáků oznámil: „Válka pro vás skončila, Tomíci.“

„No páni,“ podivil se Bill. „Nečekal jsem, že to vážně říkají. Já myslel, že je to jenom ve filmech.“

Po několika týdnech v přísně střeženém zajateckém táboře v Libyi, kde všichni dostali běhavku a v mrazivých nocích se bez příkrývek klepali zimou, je loď odvezla na Sicílii. Nákladový prostor byl tak nacpaný zajatci, že se tam někteří už nevešli a museli ležet jako sardinky na palubě. Billovi a Harrymu to ale nevadilo, obklopovala je tam modř moře, u lodi skotačili delfíni. Billovi připadalo, že se poprvé za celé měsíce může pod nekonečným nebem zase nadechnout. Ale sotva se jeho svět roztáhl, hned se zase smrskl do přeplněného temného dobytčáku, jímž se kodrcali a natrášali celou jižní Itálií do tábora pro válečné zajatce, obehnaného ostnatým drátem a strážními vězemi.

Mussoliniho hlídači byli laskavější než Libyjci a jídlo lepší, ale od božího rána přes celý předlouhý den až do večera se neměli

čím zabavit, a jakmile zašlo slunce, žrali je zaživa komáři. Někteří muži ubíjeli čas sázkami o to, jak rychle ještěrka přežede zeď. Jiní se snažili naučit ostatní cizí jazyk nebo algebru. Harry se dal na cvičení. Bill zavíral oči a brnkal na imaginární piano, jindy hrál doopravdy na harmoniku, kterou měl v kapse, když byl jejich tank zasažen. Jednou se s Harrym pokusili utéct. Vlezli si mezi špinavé prádlo, které se odváželo z tábora pryč. Hrozba popravčí čtyry, později změněná na pobyt na samotce, je přiměla propříště si podobné pokusy rozmyslet.

„Zaměříme se na to, jak to tu přežít,“ prohlásil Bill a Harry souhlasil.

Když se do tábora dostaly zvěsti o postupu Spojenců Itálií, zavládlo nepokočné vzrušení, a pak přišla zpráva o Mussoliniho kapitulaci. Pár dní se nemluvilo o ničem jiném než o svobodě a propuštění.

„Myslíš, že nás pustí na chvíli domů, nebo nás šoupnou hned do přední linie?“ hloubal Harry. Bill by se vsadil, že je domů nepošlou.

Jednoho rána stráže zmizely, a když už Bill s Harrym začali věřit, že se dočkají svobody, dorazily nákladáky s hákovými kříži a tábor ovládli další strážní, jen místo italsky mluvili německy. Naděje na svobodu se zase rozplynula. Sebrali je, nahnali do dobytých vagonů a vezli den za dnem, noc za nocí, přes Alpy, Rakousko a Československo do Polska, do velikého tábora v Lamsdorfu.

Tamní režim se podobal tomu v Itálii, dvakrát denně nástup, stísněné prostory, málo jídla a stráže s puškami hlídající ploty. Bill však brzy zjistil, že Lamsdorf je ve skutečnosti obrovské zprostředkovatelské středisko zajišťující práci v továrnách, dolech, kamenolomech a lesích třetí říše. Nejenom Římané potřebovali k fungování svého impéria otroky. Ženevská konvence stanovila,

že zajatí důstojníci nesmějí pracovat, ti tedy zůstávali po celou dobu války uvězněni, ale poddůstojníci a dobrovolníci jako Bill a Harry mohli být posláni do pracovních táborů v mnoha oblastech Polska, Československa, Rakouska, a dokonce i samotného Německa.

„Vypadněme odtud,“ navrhl Bill při pohledu na strážní věže a ploty s ostnatým drátem. „Já už to tu nevydržím.“

S Harrym se shodli, že nechtějí pomáhat nacistické válečné mašinérii, nebudou vyrábět zbraně, stavět tanky ani těžit uhlí, ale dokážou si ospravedlnit pomoc v lesnictví nebo zemědělství, a tak se zapsali do pracovní čety na pile v Mankendorfu, v hloubi nacisty ovládané venkovské krajiny Československa. Oba byli kluci z města, ani jeden nikdy neporazil strom, a dokonce ani neviděl zblízka krávu.

Byla to svoboda oproti řadě zajateckých táborů, kde Bill od svých dvaceti strávil tři dlouhé roky. Tady je nehlídal skoro nikdo, jen skupina starých vojáků a drátěný plot, o nic děsivější než ohrazení tenisového kurtu. Nikdo se však o útěk nepokusil, nebylo kam utéct. Jak Harry Billovi připomněl, nacházejí se víc než šest set mil od Švýcarska a čekalo by je putování mezi fanatickými a impulzivními příznivci třetí říše.

Nebylo divu, že Billovi vrtalo hlavou, proč je na statek doprovází jejich starý hlídač i kapitán. Nechápal, proč by zrovna tady potřebovali zvláštní dozor. Jenže pak uviděl tu dívku a její matku. Podíval se na Harryho a pomyslel si, že ta holka jistě propadne kamarádovu kouzlu, jako každá. Ale Harry zíval a dívka se na něj ani pořádně nepodívala.

Místo toho se zahleděla do očí Billovi a on zase jí. Cítil, jak se obzor kolem roztahuje a nebe modrá.